Faculty of Letters Journal of Social Sciences

| cujos.cumhuriyet.edu.tr | Founded: 1982 Available online, ISSN: 1305-5143 Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Turkmen Tribes and Abdals In Kaman and Its SurroundIngs from the Middle Ages to the Present Day

Dilara Altaş[1,a,*]

[1] *Department of History, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye*
**Corresponding author*

Research Article

Acknowledgement
 # This study is an expanded version of the paper presented at the "Kaman Symposium in All Aspects," held in Kırşehir on December 19-20, 2024.

History

Received: 03/01/2025
Accepted: 03/07/2026

ABSTRACT

Kaman and generally Kirsehir became one of the settlement areas of many Turkish tribes and clans during the Eretna, Karamanoglu and Dulkadiroglu principalities. Turkmen settlement in Kirsehir and Kaman, which began during the period when Nevsehir and Ankara were starting to become Turkified, accelerated after the Mongol invasion. The two most important events that we can call turning points in the settlement of different Turkmen tribes in the region are the Babai Rebellion and the revival of the principalities in Anatolia after the Battle of Ankara. We know that especially in the 14th and 15th centuries, when the Turkification of Anatolia continued from the 11th century onwards, Turkmens from the Karkin and Bayindir clans of Oghuz made Kaman their homeland. There is information that many Turkmen clans such as Yorukan, Kamanlu, Boynuincelu, Cagirkanli, Bozulus, Karahabali, who settled in the Kaman, Kirsehir and Mucur regions, especially during the Dulkadiroğulları period, constituted the population of Kaman. Again, the name of the tribe called Kamanbegdik in the province of Marash shows the connection of the Dulkadirli (Zulqadriyyah) Turkmens with Kaman. The flow of Turkmen tribes from Elbistan and its surroundings to Kırşehir began with the Mongol invasion. In addition, the Savcılu and Savcılu Buyukoba tribes of the Danishmend Turkmens are nomadic Turkmen tribes in this region. Again, one of the Turkmen tribes settled in Kaman, Cicekdagi, Keskin and their surroundings is the Teber tribe, known among the people as "abdals". This tribe, which was nomadic in terms of their lifestyle and distribution in the region, later became settled and spread to regions such as Kirsehir, Yozgat, Keskin.

Key Words: Turkmen, abdal, Kaman, Kırşehir.

Bilgilendirme
 # Bu çalışma, 19-20 Aralık 2024 tarihlerinde Kırşehir'de düzenlenen "Her Yönüyle Kaman Sempozyumu'nda sunulan tebliğin genişletilmiş halidir.

Ortaçağdan Günümüze Kaman ve Çevresinde Türkmen Aşiretleri ve Abdallar

ÖZ

Kaman ve genel olarak Kırşehir Eretna, Karamanoğlu ve Dulkadiroğlu beylikleri döneminde pek çok Türk boy ve oymağının yerleşim alanlarından biri olmuştur. Kırşehir ve Kaman'da Nevşehir ve Ankara'nın Türkleşmeye başladığı dönemde başlayan Türkmen yerleşimi, Moğol istilasının akabinde hız kazanmıştır. Yöreye farklı Türkmen aşiretlerinin yerleşmesinde kırılma noktası diyebileceğimiz en önemli iki olay Babai İsyanı ve Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'da beyliklerin yeniden canlanma sürecidir. 11. yüzyıldan itibaren Anadolu'nun Türkleşmesinin devam ettiği 14. ve 15. Yüzyıllarda özellikle Oğuz'un Karkın ve Bayındır boyundan olan Türkmenlerin Kaman'ı yurt edindiklerini biliyoruz. Kırşehir'de Bilhassa Dulkadiroğulları döneminde Kaman, Kırşehir, Mucur yörelerine yerleşen Yörükan, Kamanlu, Boynuincelü, Çağırkanlı, Bozulus, Karahabalı gibi pek çok Türkmen taifelerinin Kaman'ın ahalisini oluşturduğuna dair malumatlar bulunmaktadır. Yine Maraş eyaletinde Kamanbeğdik adlı aşiretin adı Dulkadirli Türkmenlerinin Kaman ile bağlantısını gösterir niteliktedir. Elbistan ve çevresinden Kırşehir'e Türkmen oymaklarının akışı Moğol istilasıyla başlamıştır. Ayrıca Danişmendli Türkmenlerinden Savcılu ve Savcılu Büyükoba aşiretleri bu bölgedeki konargöçer Türkmen aşiretlerindendir. Yine Kaman, Çiçekdağı ve Keskin çevresinde meskûn bulunan Türkmen aşiretlerinden biri de halk arasında "abdallar" olarak bilinen Teber aşiretidir. Yaşam tarzları ve yöredeki dağılımları itibariyle konargöçer olup sonradan yerleşik hayata geçen bu taife Kırşehir, Yozgat, Keskin gibi yörelere yayılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkmen, abdal, Kaman, Kırşehir

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

[a] *dilaraaltas@cumhuriyet.edu.tr* *0000-0002-2419-6322*

How to Cite: Altaş D,(2026) Turkmen Tribes and Abdals In Kaman and Its SurroundIngs from the Middle Ages to the Present Day, *CUJOSS*, 50(2): 155-161

Giriş

Kırşehir, Aksaray, Nevşehir ve Kayseri'yi içine alan Kapadokya, Hitit, Asurlular, Persler gibi pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve Doğu Roma döneminde de önemli thema'lardan biri olmuştur. Bilhassa Kaman ilçesinde bulunan Kalehöyük Müzesi'nde kazılarda elde edilen bulgular, Kaman'ın sadece Türk döneminde değil, Eskiçağ'da da önemli bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir.

Orta Kızılırmak havzası içinde yer aldığı için tarıma elverişli olması Orta Anadolu ve bilhassa Kapadokya bölgesinin Türkleşme sürecinin Malazgirt Savaşı'ndan önce olduğunu bilmekteyiz. Büyük Selçuklu komutanlarından Afşin'in gaza faaliyetleri Kapadokya ve güneyinde fütuhat başlatmıştır. Afşin, Kapadokya'ya 1067 yılında inmiş ve bu bölgede akınlarına devam etmiştir. Esasen Sultan Alp Arslan'ın emrindeki en önemli komutanlardan biri olan Afşin, Gümüştekin'i aralarında ortaya çıkan bir anlaşmazlıktan dolayı öldürdüğü için Alp Arslan'ın hiddetlenip onu cezalandıracağını düşündüğü için batıya giderek orada akınlar düzenlemiştir. (Sevim, 2005: 40; Şahin, 2015: 91-92)

Afşin Bey, Doğu Anadolu'nun fethi için vazifelendirildiği sırada Malatya'dan Kayseri'ye ve oradan da Kapadokya'ya geçerek bu bölgede geçici olarak kalmış ve daha sonra güneye inmiştir. Afşin geçici bir süreliğine de olsa Malatya ve Kapadokya'yı ele geçirmiş ve oradan Karaman'a kadar akınlarına devam etmiştir. (Sıbt İbnü'l-Cevzî, 2011: 161) 1067 yılında bir ucu Malatya'dan başlayan bu akınlar, 13. yüzyıldan itibaren Maraş'tan başlamıştır. Bugün bile Maraş ve Adana Türkmenleri ile Kayseri, Nevşehir ve Kırşehir Türkmenleri arasındaki kültürel benzerlikler, göç ettikleri güzergâhlarda kalıcı olduklarını göstermektedir.

Kapadokya ve Gülşehri'nin Türkleşme sürecinde 1243 yılında yapılmış olan Kösedağ Savaşı'ndan sonra bu bölgede Türkmen oymaklarının yerleşimi ve dağılımı şehrin yapısını oluşturmaya başlamıştır. Kösedağ Savaşı ile birlikte Moğolların önünden kaçan Heterodoks İslam'a inanan abdallar ve kasabalarda, köylerde yaşamını sürdüren Türkmenler Anadolu'da uçlara yerleşmişlerdir. (Alp ve Hazırbulan, 2018: 519) Ortaçağ boyunca Türkmenlerin konup göçtüğü ve yerleştiği Kaman ve çevresindeki aşiretlerin adlarını 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı arşiv kayıtlarında tespit etmekteyiz.

Umumiyetle Kırşehir ve çevresinin öneminin 13. ve 14. yüzyıllardan itibaren artmış olduğunu görmekteyiz. Babai İsyanı'nın Kırşehir'de Malya Ovası'nda bastırılması, Ahi teşkilatının temelinin Kırşehir ve çevresinde atılmış olması ve Dulkadirli, Karacakurt, Yörükan, Bozulus gibi büyük Türk taifelerinin bu yöreye yerleşmiş olması Türkmen nüfusunun akışını büyük ölçüde etkilemiştir.

13. ve 14. Yüzyıllarda Kırşehir'de Moğol Hâkimiyetinin Türkmen Yerleşimine Etkileri

Kaman coğrafi konumu itibariyle Kırşehir'in Ankara ve Keskin'e yakın bir konumda bulunan kazasıdır. Bu nedenle hem Ankara hem Kırşehir havalisine yerleşen Türkmenlerin geçiş güzergâhı üzerindedir. Ahilik ve Bektaşiliğin etkisiyle Kırşehir'e pek çok Türk oymağı yerleşmiştir. Bu dönemden itibaren Kırşehir'in şehir yapısının geliştiğini görmekteyiz. Şihâbeddin Fazlullah el-Ömerî, Mesâliku'l-Ebsâr adlı eserinde Diyâr-ı Rum'u idare eden Türk beylerinden söz etmiştir. El-Ömerî'de Kırşari ve Kırşehri olarak geçen Kırşehir'in Karamanoğlu Beyliği'nin önemli şehirlerinden biri olduğunu kaydetmiştir. Bu dönemde kaynakta Ermenek Beyliği olarak da geçen Karamanoğulları'nın güneyde Alâiyye'den Kırşehir'e kadar uzandığı kaydedilmiştir. (el-Ömerî, 148) Yine el-Ömerî, İlhanlı Anadolu Genel Valisi Timurtaş'ın Anadolu'nun pek çok yerine hâkim olup vergi topladığını kaydederken Kırşehir'den "Yakub-ili" şeklinde söz etmiştir. (el-Ömerî, 2014: 154.)

Germiyanoğulları'nın hâkimiyet sahası ile Karamanoğulları'nın yayılma sahasının kesiştiğini ve 14. yüzyıl ortalarında Karamanoğlu Alâeddin Bey'in Orta Anadolu'nun önemli bir bölümüne hâkim olduğunu bilmekteyiz. Şikâri, Karamanname'sinde "Ebu'l Feth" olarak söz ettiği Alâeddin Bey'in Anadolu'daki topraklarının taksimatını şöyle yaptığını kaydetmiştir: Sultan Alâeddin, Konya'yı oğlu Mehmed'e göndermiş, Ermenek'i Pir Ahmed'e vermiştir. Mir Hasan'a Kırşehir'i, Mir Şah'a Gülnar'ı ve Mut'u, Oğuz Han'a Silifke'yi, Mahmud Paşa'ya da Sivas'ı vermiştir. Halil Bey'e Aksaray'ı, Ali Paşa'ya Niğde'yi, İsmail Bey'e Beyşehir'i, Yakup Bey'e Herakliyye'yi vermiştir. Karamanoğlu Alâeddin Bey, Eretna Beyliği için de tehdit yaratmış, Kırşehir 14. yüzyıl boyunca Türk beylikleri arasında el değiştirmiştir. (Şikâri, 2005: 206)

Özellikle Moğol istilasının ardından Nureddin Caca Bey'in İlhanlı valisi olarak atanmasıyla birlikte Kırşehir'in önem kazandığını bilmekteyiz. Şehrin imarına katkıda bulunan Caca Bey, burada hey'et ilminin tedris olunduğu bir medrese yaptırmıştır. Bu dönemde Kırşehir siyasi açıdan da önem kazanmıştır. Şehrin kentsel omurgasını taçlandıran Cacabey Medresesi, dönemin "umuma hizmet" odaklı vakıf ve şehircilik vizyonunun bir yansıması olarak, etrafındaki yan ünitelerle birlikte bütüncül bir külliye mantığıyla sahaya tatbik edilmiştir. Mekânsal plandaki bu kurumsal olgunluk, kentin 1277 yılındaki makro-siyasi gelişmelerin de idari kalbi olmasını beraberinde getirmiştir. Kırşehir emirlik makamında oturan Cacabey'in yönetimindeki bu müreffeh dönem; Pervane Muineddin ve bazı Türkmen beylerinin İlhanlı tahakkümünü kırmak adına Memluk Sultanı Baybars ile giriştikleri gizli diplomasi neticesinde sıcak bir çatışma zeminine sürüklenmiştir. Memluk ordusunun Orta Anadolu topoğrafyasına nüfuz etmesiyle birlikte Kırşehir, Tuku ve Tudavun gibi Moğol noyanları ile Selçuklu birliklerinin toplandığı bir askeri düğüm noktası haline gelmiştir. (Şimşek, 2006:

13. yüzyıldan itibaren Kaman ilçesine yerleşmiş olan Karkın boyuna mensup Türkmenlerin ilçede yer adlarına katkıda bulunduğunu bilmekteyiz. Dede Garkın Ocağı'nın Dulkadiroğulları'nın hâkim olduğu bölgede yer alması ve Dulkadirli aşiretinin Kaman'a da yerleşmiş olması bu ocak ile bağlantı olduğunu düşündürmektedir. Dulkadirli Türkmenleri Moğol istilasının ardından, birlikte Anadolu'ya gelen Türkmen zümreleri ve mütefekkirler gibi Anadolu'nun pek çok yerine dağılmışlar ve Kırşehir ile Maraş ve Elbistan arasındaki en önemli bağlantılardan biri Dede Garkın Ocağı olmuştur. Dede Garkın, Elvan Çelebi'nin Menâkibü'l-Kudsiyye adlı eserinde belirttiği üzere Babaî isyanının başlamasından

önce kendisine tâbi olan 400 kişiyle birlikte gidip Baba İlyas ile görüşmüştür. Dede Garkın bir Vefaî dervişi olarak Hacı Bektaş-ı Velî'den daha önce halife yetiştirmeye başlamıştır. Elbistan'dan Anadolu'nun pek çok yerine dağılmış bir tâlip zümresi oluşturmuştur. (Elvan Çelebi, 2014: XI,XLII, 11)

Baba İlyas Horasanî'nin Amasya'ya geçişi ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin Elbistan'dan o dönemde Kırşehir'e bağlı olan Suluca Karahöyük'e geçmesi Türkmen babalarının hem kuzeye hem de güneye doğru Türkleşme sürecini devam ettirdiklerini göstermektedir. Babaî Hareketi Kırşehir ve çevresinde yerleşen Türkmen aşiretlerinin hareketini önemli ölçüde etkilemiştir. Hacı Bektaş-ı Velî'nin kardeşi bu ayaklanmaya katıldığı için yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Elbistan'dan Kırşehir ve Kayseri çevresine yapılan göçler Dulkadiroğlu Beyliği devrinde hız kazanmış ve Eretnalılar devrinde Dede Garkın'ın halifeleri Orta Anadolu ve Amasya çevresinin Türkleşmesine katkı sağlamıştır. (Gökhan, 2021: 40) Kırşehir ve Keskin'de Hacı Bektaş-ı Velî'nin müridi olan Türkmenler, hem yörenin Türkleşmesini sağlamışlar, hem de inanç dünyasını etkilemişlerdir.

Kırşehir ve çevresinde müridlerini yetiştirmek maksadıyla yazdığı Garibnâme adlı eseri ile bilinen Âşık Paşa, Baba İlyas'ın oğlu Muhlis Paşa'nın evladıdır. Tercüme-i Şakâik-i Nu'maniyye adlı eserde Osmanlı fetihleri için yararlı olduğu kaydedilmiştir. 13. Yüzyılın ilk yarısında Moğol istilası yüzünden Anadolu'ya gelmiş ve Karaman eyaletine gelip Osman Gazi ile birlikte gazalara katıldığı şu şekilde belirtilmiştir: "Bilâd-ı Karaman'da tavattun idüb Osman Gazi'nün ba'zı fütühâtında hâzir olub müstecâbü'd-dâ'vet idi ve kerâmâtı zâhir kimesne idi." Âşık Paşa için şu ifadeler geçmektedir: "Kırşehri nâm mevzi'de tavattun idüb anda vefât eyledi. Kabri meşhur ve du'ası müstecâbdır. Etvâr-ı Sulûkde manzum kitâb te'lif eylemişdir." (el-Amâsî, 2021: 204)

Kırşehir'de Bektaşilik etkisi büyük olmakla birlikte Kaman'da Mevleviliğin de güçlü olduğunu bilmekteyiz Süleyman Türkmâni'nin medfun bulunduğu türbede yatan Ebnâ-i Mehmed Çelebi Kırşehir'e gelmiş olup Alâeddin Çelebi'nin müridi olması kuvvetle muhtemeldir. Ebnâ-i Mehmed Çelebi'nin oğlu Şeyh Muslihiddin Çelebi'nin de Kaman'da inşa ettiği bir medrese olmakla birlikte, günümüzde ayakta değildir. Bugün Kaman'a bağlı olan Gökçeviran köyünün Müderris Mahallesi'nde bulunan medresenin kitabesi bulunmadığından inşa tarihi tam olarak bilinmemektedir. (Tarım, 1948: 38)

Kızılbaş Türkmen yerleşimi Dulkadiroğlu Beyliği'nin son devrinde Emir Timur Ankara ve Kırşehir çevresindeki Kara Tatar topluluklarını Türkistan'a tekrar götürdüğünde bölgedeki nüfus azlığı Dulkadirli oymağından Oğuz Türkleri ile ikâme edilmiştir. Dulkadiroğlu hükümdarı Alâüddevle, Şah İsmail'in Elbistan üzerine yürümesinin akabinde beyliğin merkezini Maraş'a taşımıştır. Kırşehir'in bu dönemde Dulkadiroğlu toprağı olduğunu bilmekteyiz. Alâüddevle'nin Memlûk Devleti ile münasebetlerinin iyi olması sebebiyle Sultan II. Bâyezid, Şahbudak Bey'i Alâüddevle'nin o sırada Kırşehir'de bulunan oğlu Şahruh üzerine göndermiş, Şahbudak Bey Şahruh'un gözlerine mil çektirerek cezalandırmıştır. (Sarı, 2019: 90; Yinanç, 1989: 85)

Dulkadirli Türkmenlerine ilişkin anonim bir kaynak olan Târih-i Kızılbaşân'da yerleşim yerleri ve beyleri hakkında önemli malumatlar yer almaktadır. Maraş havalisinde yaşayan Dulkadirliler ekseriyetle Kızılbaş ve Safeviyye tarikatına mensup olduklarından bahsedilmektedir. (Anonim, 2014: 81) Erdebil'in Türkmen çoğunluğa sahip olmasından kaynaklı olarak Şeyh Cüneyd'in Safeviyye tarikatında Gök Tanrı inancından bazı unsurları da dahil ettiği bilinmektedir. Şeyh Haydar döneminde artık Safevi şeyhleri mukaddes bir mertebede görülmeye başlamıştır. Anadolu'nun Osmanlı idaresinde olan kısmından Safeviyye tarikatına bağlı olan Dulkadir oymağı gibi Varsak Türkmenleri, Çepni boyu ve o dönemde Memlûk idaresi altındaki Halep Türkmenlerinin bir kısmı da bu tarikata intisâb etmişlerdir. Şeyh Cüneyd, mürid toplamak için Anadolu'ya geldiği sırada Dulkadirli Türkmenlerinin Diyarbakır'da meskun olan bir kısmı Şeyh Cüneyd ile birlikte Azerbaycan'a yerleşmişlerdir. (Cevanşir, 2007: 499; Sarı, 2019: 84)

Akçakoyunlu, Köçekli, Ceritli, Karakeçili, Yabanlı, Kızılkeçili, Dulkadirli gibi Türk oymakları özellikle Anadolu Selçuklu Devleti, Eretnalılar, Dulkadiroğulları ve Osmanlı döneminde yerleşmiştir. Kırşehir ve civarındaki yerleşim yerleri özellikle Karamanoğlu ve Eretna Beyliği için büyük önem arz etmiştir.

Kaman ve Çevresinde Meskûn Olan Türk Oymakları ve Abdallar

Kırşehir, Kaman ve Kaman'a komşu olup daha büyük bir yerleşim yeri olan Keskin'de pek çok Türk oymağının bir araya gelmiş ve büyük Türkmen taifelerine ev sahipliği yapmıştır. Eretnalılar ve Dulkadiroğulları hâkimiyeti, Kırşehir ve çevresinde bilhassa Avşar boyuna mensup Türkmenlerin gelip yerleşmesinde etkili olmuştur. Maraş'tan göçen Dulkadirli Türkmenleri Kırşehir'in tamamında, özellikle de Mucur ve Kaman ilçelerinde 120'ye yakın köyde meskûn olmuşlardır.

Türkmen oymaklarından Kamanlu, Kaman olarak Ankara'nın Ayaş kazasında, Aydın Kestel'de ve İzmir'in Urla kazasında yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhasebe-i Vilâyet-i Diyar Bekr'de de Maraş'ta bir Yörükân taifesinin adı olarak geçmektedir. (BOA, TD. 438/395; BOA, TD. 166/400; BOA, TD. 166/453, Anadolu, Karaman, Rum, Diyarbakır, Arap ve Zülkadriye Eyaletleri (1530-1556), 742)

Kırşehir ve çevresinde Bekdik/Beğdik taifesi Dulkadirli Türkmenlerinden olup, Maraş çevresinden bu yöreye yerleşmişlerdir. Sivas, Konya, Aksaray, Nevşehir Kırşehir, Karaman Halep, Rakka, Gülnar gibi şehirler Beğdik taifesinin en yaygın biçimde yerleştiği şehirlerdir. Osmanlı dönemi kayıtlarından 1520 yılının Sivas Tahrir Defteri'ne göre Kaman'da Beğdik Türkmenleri meskundur. Cemaat-i Bekdik tâbi-i Varsak" şeklinde

anılan bu Türkmen taifesi on beş sülale halinde Kaman'a gelip yerleşmişlerdir. Bekdikler'e bağlı olan Pir Gayb bölüğünün Kırşehir'deki Çağırkan'ı ve Ortaköy'ü yazın yaylak olarak kullandığı bilinmektedir. Çağırkanlı oymağının adını taşıyan yerleşim yerlerinin Maraş'ta da mevcut olması dikkate değerdir. Çağırkanlılar Bozulus Türkmenlerinden ve konar-göçer Yörükân taifesindendirler. Çağırkanlı/Çağırganlu Türkmenleri Sivas (Yeni-İl Kazası), Kayseri, Adana (Yüreğir Kazası), Çirmen Sancağı, Maraş Eyaleti'nin Zülkadriye Kazası ve Diyarbakır Eyaleti'nde yerleşmişlerdir. Tonka, 2001: 735) Eskiden Kayseri'nin Tomarza ilçesine bağlı olup bugün Pınarbaşı ilçesine bağlı Kaman köyünün ahalisi de Avşar boyundandır. (Sümer, 1972: 282.)

Karacakurd/Karacakurt cemaati özellikle Mucur, Kaman ve Hacıbektaş çevresinde yerleşmiş ve Boynuincelü oymağının alt kolunu oluşturmuştur. Boynuincelü mukataasından olan bu cemaat Kırşehir'de 44 köyde varlığını sürdürmektedir. Maksudlu, Harablı, Yağmurlu, Çadırlı, Nefesli gibi obalara ayrılan cemaat, yer adlarına da etki etmiştir. Kaman'da Yağmurlu Büyükoba adlı bir köy de bulunmaktadır. (Aygün, 2018: 924.)

Oğuz'un Bozok koluna mensup olan Karkın boyu Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Kırşehir ve çevresine de yerleşmiştir. Kırşehir, Kaman ve Mucur çevresine yerleşmiş olan Karkınların Dulkadirli ulusundan oldukları bilinmektedir. Diğer Dulkadirli cemaatleri gibi Karkınlar da 1691'de Ceyhan Nehri havzasındaki Berendi, Kınık, Ayas ve çevresine yerleştirilmişlerdir. Rakka'dan Erzurum'a kadar uzanan geniş bir bölgede meskûn olan Karkın boyu 1540'tan itibaren Bozulus ve Dulkadirli içinden üç cemaat halinde yerleşmişlerdir. Karkın boyundan olan Türkmenler daha sonra 19. yüzyılda bu bölgeye yerleştirilen Nogay ve Tatar Türkleri ile bir arada yaşamışlardır. Nogay Türklerinin Kaman'a yerleşmiş olmaları da dikkate değer bir konudur. Değirmenözü, Kızıközü, Nogay ve Tatık köylerinde yaşamaktadırlar. (Gündüz, 2012: 1225)

Kaman ve çevresine yerleşmiş olan oymaklardan biri de Varsaklardır. Güneyde İçel, Tarsus ve kuzeyde Konya'ya yerleşmiş olan Varsak Türkmenleri 1485'te Kırşehir'de de yerleşmişlerdir. (Metin, 2007: 42) Kaman ve Aksaray'da yayılan Beğdik oymağının da Varsak Türkmenleri ile bağlantılı olduğuna ilişkin nazariye vardır. Bugünkü Bulgaristan'dan göçen Kuzey Trakya Türklerinden olup bu bölgeye yerleşmiş olmaları da muhtemeldir. (Gündüz, 2011, 248)

Kaman'da yer adlarına etki eden çok sayıda oymak vardır. Özellikle Savcılu aşiretinin yer adları konusunda önem arz ettiğini görmekteyiz. Baranlı Dağı, adını Karakoyunlu Türkmenlerinin bir kolu olan Baran'dan almıştır. Baranlu, Erciş ve çevresine 14. yüzyıldan itibaren göçmüş ve Doğu Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkıda bulunmuş bir oymaktır. (Çetin ve Bingöl, 2020: 219) Kaman'da yerleşmiş önemli Türkmen aşiretlerinden biri Ceridlilerdir.

Table 1. Turkmen Tribes and Clans Located in Kaman and Surrounding Settlements

Tablo 1. Kaman ve Çevresindeki Yerleşim Yerlerinde Bulunan Türkmen Aşiret ve Oymakları

Türkmen Aşireti ve Oymağı	Kaman ve Çevresindeki Yerleşim Yerleri
Boynuincelü	Karahabalı, Meşeköy, Karaduraklı (Kırşehir / Merkez)
Karacakurd/Karacakurt	Maksudlu, Hacıvelli, Harablı, Nefesli, Hivan, Kürdaliuşağı, Yağmurlu Büyükoba
Savcılu	Savcılı Büyükoba, Savcılıbeyit, Savcılıkışla, Savcılıbağbaşı, Savcılımeryemuşağı
Sıdıklı	Sıdıklı Büyükoba, (Kırşehir'in Kızılırmak havzasındaki kısmında Sıdıklı yerleşimleri yer almaktadır.)
Dulkadirliler (Karkın)	Çağırkan, Karkın, Karkın Yenice, Karkın Meşe, Karkın Kızık Özü, Karkın Selim Ağa
Ceridli	Ceritobası, Ceritkale, Ceritmüminli (Keskin köyleridir.)
Solaklı (Yörükân)	Solaklı, Hacıömer Solaklısı, Dağ Solaklısı, Kaya Solaklısı (Keskin köyleridir.)
Yağmurlu (Yörükân)	Yağmurlusarıuşağı (Kaman), Yağmurlu Büyükoba (Kırşehir Merkez).

Kaman ve çevresinde varlığını sürdüren bir başka Türkmen topluluğu Teberlerdir. "Abdal" olarak da bilinen Teberler Kaman'ın merkezindeki Sarıuşağı mahallesinde ikamet etmektedirler. Abdallar ağırlıklı olarak Kırşehir'in Çiçekdağı (Mecidiye), Kaman, Mucur gibi ilçeleriyle Yozgat ve Sivas'ta da yerleşmişlerdir. Kırıkkale, Kırşehir ve Yozgat abdalları Türkmen olduklarını belirtmektedirler ve göçüp geldikleri bölgenin Horasan olduğunu öne sürmektedirler. Bir Türk oymağı olan abdalların geçmişinin Ak-Hunlar (Eftalitler) dönemine kadar uzanabileceği düşünülmektedir.

Etimolojik açıdan M.S 5. ve 6. yüzyıllarda İran ve Maveraünnehir'de etkili olan ve Sâsâniler ile mücadele etmiş Türk devleti Ak-Hun İmparatorluğu'nun diğer adı olan Eftalit'in zamanla değişmiş şekli olduğunu görüşü kabul edilmektedir. (Köprülü, 1988: 62.)

Kırşehir ve Kaman'da yakın geçmişe kadar abdallar, Anadolu'daki bütün Aleviler gibi ayin-i cem yapmaya devam etmişlerdir. Kaman'da abdalların özellikle güz mevsiminde Abdal Musa Cemi düzenledikleri bilinmektedir. Çoğunlukla adak kurbanı kesip pay etmek için veya küskünlerin barıştırılıp helallik alınması için

düzenlenen cemdir. (Ayata, 2011: 112.) Abdallar kendilerini Türkmen olarak nitelendirmektedirler. Özellikle yerleşik hayata geçişle birlikte Kaman ve Kırşehir Merkez'deki abdallar Alevi olduklarını belirtmekle birlikte daha çok Sünni İslam geleneklerini devam ettirmektedirler. Yine de Kaman'da yıl içinde bazı günlerde cem için toplanıldığı ve dedelerin davet edildiği bilinmektedir. (Gürsoy, 2006: 104.)

Kaman, Mucur ve Çiçekdağı pek çok abdal sanatkârı çıkarmıştır. Muharrem Ertaş, Anadolu'daki Türkmen kültür birikimine güçlü bir bağlılık göstererek Avşar bozlağı geleneğinin günümüze taşınmasında önemli bir rol oynamıştır. Dadaloğlu'nun şiirlerinde Çukurova, Toroslar ve Orta Anadolu coğrafyasının izleri belirgindir. Şairin yaşadığı dönemde Çukurova ve Orta Anadolu'da görülen aşiret çatışmalarını ve Türkmen topluluklarının Osmanlı Devleti ile yaşadığı gerilimleri konu edinmesi, metinlerde açık biçimde izlenebilmektedir. Bu şiirlerde kullanılan dil ise Anadolu Türkmen boylarının gündelik söyleyişine dayanan halk Türkçesiyle büyük ölçüde örtüşmektedir.

Keskin yöresinde yaşayan Abdal toplulukları için "Keskinli Abdal" adlandırmasının yanı sıra "Savruklu Abdalı" ifadesi de kullanılmaktadır. Bu grupların bir bölümü ise "Denek Abdalı" olarak anılır. Söz konusu topluluklar, Keskin'e Sivas'tan ve Ankara'nın Balışeyh ilçesinden geldiklerini; ayrıca 150 yılı aşkın bir süredir Keskin'de bulunduklarını dile getirmektedir. Keskin'de geçmişte devecilikle uğraşan Abdalların "Kaçaköşekliler" ya da "Köşek Abdalları" şeklinde adlandırıldığı da aktarılmaktadır. (Yılmaz, 2008: 21.) Kaman ve Keskin'deki abdallar, Kırşehir Merkez'deki abdallar gibi "Teberce" olarak adlandırılan özel bir jargonla konuşurlar. Teberler bir Türkmen topluluğu olup, kullandıkları bu özel dil, dışarıya kapalı bir topluluk olmaları nedeniyle meydana gelmiştir. (Günşen, 2004: 257)

Öte yandan saz çalmayı bilmediği hâlde güçlü şiirler kaleme alan Toklumenli Âşık Sait ve Küçükkavaklı Âşık Hüseyin gibi şairlerin ürünleri, zaman içinde icracı âşıklara intikal etmiş; bu şiirler, sözlü icra geleneğinin repertuvarına dâhil olmuştur. Kırşehir Abdalları da özellikle Kaman çevresinde birlikte yaşadıkları Toklumenli Âşık Sait gibi şairlerin şiirlerini sazla icra ederek kuşaktan kuşağa aktarmış ve bu metinlerin günümüze ulaşmasına katkı sağlamıştır.

Sonuç

Ortaçağdan itibaren Kırşehir ve çevresinin Türkleşme sürecinde Bölgenin Türkleşme sürecinin Malazgirt sonrasına indirgenemeyeceği; Malazgirt öncesi Selçuklu akınları ve özellikle Afşin'in 1067'de Kapadokya'ya yönelen gaza faaliyetleri üzerinden erken bir hareketlilik zeminine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu erken dönem, her ne kadar tam bir siyasi-kurumsal dönüşümü temsil etmese de, sonraki yüzyıllarda ortaya çıkacak yerleşim ağlarının "yolunu açan" bir ön evre olarak değerlendirilebilir. Nitekim Moğol istilası ve İlhanlı hâkimiyeti sonrasında Anadolu'daki nüfus dengeleri yeniden şekillenmiş; 13. yüzyıldan itibaren Türkmen zümrelerinin İç Anadolu'ya yönelişi hız kazanmış ve Kapadokya havzasında yerleşim örüntüleri daha görünür hâle gelmiştir.

Bu dönüşümde yalnızca askeri-siyasi dinamikler değil, aynı zamanda Ahilik, Bektaşilik ve Mevlevilik gibi dini-sosyal ağların kurucu rolü de belirleyicidir. Kırşehir'in 13. ve 14. yüzyıllarda artan önemi; Babaî hareketinin bölgedeki yansımaları, Ahi teşkilatının şehir dokusuna etkisi ve Moğol/İlhanlı idari düzenlemelerinin (örneğin Caca Bey'in imar faaliyetleri) oluşturduğu yeni merkezîleşme pratikleriyle birlikte okunmalıdır. Bu bağlamda Kırşehir–Kaman hattı, bir yandan göçer/konar-göçer zümrelerin konaklama ve yerleşime geçiş alanı, diğer yandan da, zaviye/tekke ve şehirleşme unsurlarıyla cemiyetin teşkilatlanmasının yoğunlaştığı bir saha olarak öne çıkmaktadır.

16. yüzyıldan itibaren Osmanlı tahrir ve arşiv kayıtlarında Kaman ve çevresinde tespit edilebilen oymak ve aşiret adları, bölgede daha erken yüzyıllarda başlamış olan yerleşim süreçlerinin kurumsal kayıtlara yansıyan bir devamlılığına işaret etmektedir. Boynuincelü, Karacakurt, Savcılu, Sıdıklı ve Dulkadirli/Karkın gibi toplulukların yer adlarına ve yerleşim ağlarına bıraktıkları izler, Kapadokya'nın Türkleşmesini tek bir tarihsel kırılmaya bağlamak yerine, askeri hareketlilik–göç–dini-sosyal ağlar–idari teşkilatlanma ve ekonomik coğrafya gibi çoklu etkenlerin iç içe geçtiği uzun soluklu bir süreç olarak ele almanın daha isabetli olduğunu göstermektedir.

Extended Abstract

This article examines the historical development of the Turkmen settlements and Abdal communities in and around the Kaman district of Kirshehir. The region hosted numerous civilizations, from the Hittites to the Byzantines, but gained its true identity through Turkish migrations starting in the 11th century. Beginning with Afshin Bey's conquests following the Battle of Manzikert, Cappadocia and its surrounding area became Turkified, and Kırşehir and Kaman became important centers of this settlement.

During the Seljuk period, the agriculturally fertile nature of the Central Kizilirmak basin facilitated the permanent settlement of Turkmen tribes. Beginning in the 13th century, the Mongol invasion and subsequent political turmoil led to an influx of Turkmen populations into Kirsehir and its surrounding areas. During this period, tribes such as the Karkin, Afshar, Dulkadirli and Begdili settled in Kaman and its surrounding areas. Kaman's geographical location—located on the transit line between Ankara, Keskin and Kırşehir—held strategic importance for Turkmen migrations. Kirshehir's cultural structure was shaped by the influence of the Akhism and Bektashi schools. With the appointment of Nureddin Caca Bey as the Ilkhanate governor, the city became a center of knowledge and wisdom, and Turkish-Islamic

culture took root in Kaman and its surrounding area. The madrasah built by Caca Bey became a symbol of intellectual life in the region. Sufi leaders such as Dede Garkın and his followers, who came from various regions of Anatolia, played a significant role in the spiritual organization of the Turkmens. This made Kırşehir a center for both religion and culture in the 13th and 14th centuries.

Figures such as Haci Bektash Veli, Ashik Pasha, and Baba İlyas grew up or were influential in the Kirsehir-Kaman area. Their activities accelerated the Islamization of the Turkish people and also gave rise to a literary and Sufi tradition in the region. Following the Mongol invasion, the Turkmens who migrated to Anatolia reorganized under this spiritual leadership, making Kaman a center of settlement.

During the Ottoman period, the Dulkadiroglu, Bozulus, and Boynuincelu Turkmens were prominent in and around Kaman. Migration to the region intensified, particularly during the Dulkadiroğlu Principality, and the settlement of the Afshar tribe brought a large Turkoman population to the Kirsehir-Kaman line. Ottoman census records recorded nearly 120 Turkmen villages in Kirshehir and Kaman alone in the 16th century.

Among the tribes in Kaman, the Begdik, Boynuincelu, Karacakurd, Savcılı, Sıdıklı, and Dulkadirli communities stand out. Each, with its own lineage, religious affiliation, and economic activity, shaped the social fabric of the region. The Teber tribe, also known as the "Abdal," also existed in the Kaman region, and this group lived a life intertwined with music and crafts. According to Ottoman records, specifically the Sivas Tax Register of 1520, Begdik Turkmen resided in Kaman. This Turkmen tribe settled in Kaman in fifteen clans. It is known that the Pir Gayb branch, affiliated with the Bekdiks, used Cagirkan and Ortakoy in Kirshehir as summer pastures. It is noteworthy that settlements bearing the name of the Cagirkanli clan also exist in Marash. The Çağırkanlıs are from the Bozulus Turkmen and belong to the nomadic Yorukan tribe. The Çagirkanli/Çagirganlu Turkmens settled in Sivas (Yeni-İl District), Kayseri, Adana (Yuregir District), Cirmen Sanjak, Dulkadirli District of Marash Province, and Diyarbakir Province.

Consequently, throughout history, Kaman and its surroundings served as a crossroads for Turkmen migrations, a carrier of Bektashi culture, and a central role in the Turkification of Anatolia. The region, both as a military campaign route and a spiritual center, contributed significantly to the establishment of Turkish-Islamic identity in Anatolia. Kaman still bears the traces of this historical heritage today, continuing its existence as a geography that preserves the cultural heritage of the Turkoman and Abdal communities..

Kaynaklar

A. Arşiv Belgeleri

998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve ‘Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defteri (937/1530), (1999), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara.

BOA, TD. 438/395

BOA, TD. 166/400

BOA, TD. 166/453

Anadolu, Karaman, Rum, Diyarbakır, Arap ve Zülkadriye Eyaletleri (1530-1556) (2013), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara.

B. Ana Kaynaklar ve İkincil Kaynaklar

Anonim, Târihi Kızılbaşân (Kızılbaşlar Tarihi) (2016), çev. Tufan Gündüz, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.

Elvan Çelebi (2014), Menâkibü’l-Kudsiyye Fî Menâsıbü’l-Ünsiyye: Baba İlyas Horasani ve Sülalesinin Menkıbevî Tarihi (haz. İsmail E. Erünsal, Ahmet Yaşar Ocak), TTK Basımevi, Ankara.

İbrahim b. Ahmed el-Âmâsi, (2021), Tercüme-i Şakâik-i Nu’mâniyye, (haz. Gökhan Alp), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul.

Sıbt İbnü’l-Cevzî (2007), Mi’ratü’z-Zamân fî-Târihi’l-Âyan’da Selçuklular (çev. Ali Sevim), TTK Basımevi, Ankara.

Şihâbeddin Fazlullah el- Ömerî (2014), Mesâliku’l-Ebsâr – Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım, Selenge Yayınları, İstanbul.

Şikârî (2005), Karamanname (Karamanoğulları Tarihi), Karaman Valiliği - Karaman Belediyesi Yayını, İstanbul.

C. Araştırma ve Tetkik Eserler

ALP, Ruhat ve HAZIRBULAN, Tahsin (2018), “Kösedağ Savaşı’nın Türk-İslam Tarihine Olumlu Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, Türk’ün Anadolu Tarihinde Bir Dönüm Noktası 1243 Kösedağ Savaşı ve Anadolu’nun Moğollar Tarafından İşgali, Sivas, ss. 517-540.

AYATA, Saim (2013), “Kırşehir Abdallarında İbadetler”, İlahiyat Fakültesi Dergisi 13, ss. 105-122.

AYGÜN, Necmettin, “Nüfus Defterlerine Göre Boynuincelü Aşireti (1830-1845)”, Belleten 82 (295), ss. 899-956.

CEVANŞİR, Babek (2007), İran'daki Türk Boyları ve Boy Mensubu Kişiler (Safevî Dönemi I. Şah Tahmasb Hâkimiyetinin Sonuna Kadar/1576), Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

ÇETİN, Yusuf ve BİNGÖL, Evren (2020), “Erciş Tekler Mahallesi Mezarlığı’nda Bulunan Karakoyunlu Dönemi Mezar Taşları”, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (23), ss. 219-245.

GÖKHAN, İlyas, “Dulkadir Beyliği Coğrafyasında Bektaşilik ve Alevilik”, Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Üniversitesi SBE Dergisi, Cilt: 11, ss. 37-48. TARİH YOK tarih yok yazılacak

GÜNDÜZ, Ahmet (2011), Kırşehir-Aksaray Arasında Bir Bekdik Köyü(Tarihi, Gelenek, Görenek, Örf ve Adetleri), History Studies 3/2, ss. 247-259.

GÜNDÜZ, Ahmet (2006), Türkmen Yurdu Kırşehir (Tarihi, Aşiretleri, Cemaatleri, Boyları), Karam Yayınevi, Çorum.

GÜNDÜZ, Ahmet (2012), "XIX. Yüzyılda Kırşehir'e Yerleştirilen Nogay Muhacirleri (1861-1863)", Turkish Studies (7/1), ss. 1217-1229.

GÜNŞEN, Ahmet (2004), "Teberce: Kırşehir, Hacıbektaş, Kaman ve Keskin Yöresi Abdallarının Gizli Dilleri", V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004, Ankara, ss. 1315-1344.

GÜRSOY, Şahin (2006), Sosyal ve Dini Yaşam Açısından Orta Anadolu Abdalları (Kırşehir Örneği), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

KÖPRÜLÜ, Orhan F., "Abdal", TDVİA I, İstanbul 1988, ss. 61-62.

METİN, Rafet (2007), XVI. Yüzyılda Orta Anadolu'da Nüfus ve Yerleşme (Bozok, Kırşehir, Niğde, Nevşehir Örneği), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

SARI, Arif (2019), "Safevi Şeyhlerinin Dulkadirli Müritleri", Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi (89), ss. 83-95.

SEVİM, Ali (2005), "Bizans'ın Durduramadığı Büyük Türk Komutanı Bekçioğlu Afşin", Makaleler, Ankara.

SÜMER, Faruk (1972), Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara.

ŞAHİN, Seyhun (2015), "Kapadokya Bölgesi'nin Selçuklular Tarafından Fethi ve Kapadokya Hâkimi Hasan Bey (Ebu'l-Gazi)", Nevşehir'in Tarihî Yolculuğu, Kahramanmaraş, ss. 90-110.

ŞİMŞEK, Ahmet (2006), Cacabey ve Medresesi, Kırşehir Valiliği Yayın No: 7, Kırşehir.

TARIM, Cevat Hakkı (1948), Tarihte Kırşehir-Gülşehri ve Babâiler-Ahiler-Bektaşiler, Yeniçağ Matbaası, İstanbul.

TONKA, Bünyamin Nami (2001),, "Arşiv Belgelerine Göre Kayseri'ye Yerleşen Oymak, Aşiret ve Cemaatler", Kayseri Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni II, (Bildiriler), Kayseri, ss. 727-747.

YILMAZ, Adnan (2008), Kırşehir Örneklemesiyle Anadolu Abdalları, Kırşehir Belediyesi Kültür-Tarih Yayınları, Kırşehir.

YİNANÇ, Refet (1989), Dulkadiroğlu Beyliği, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.